

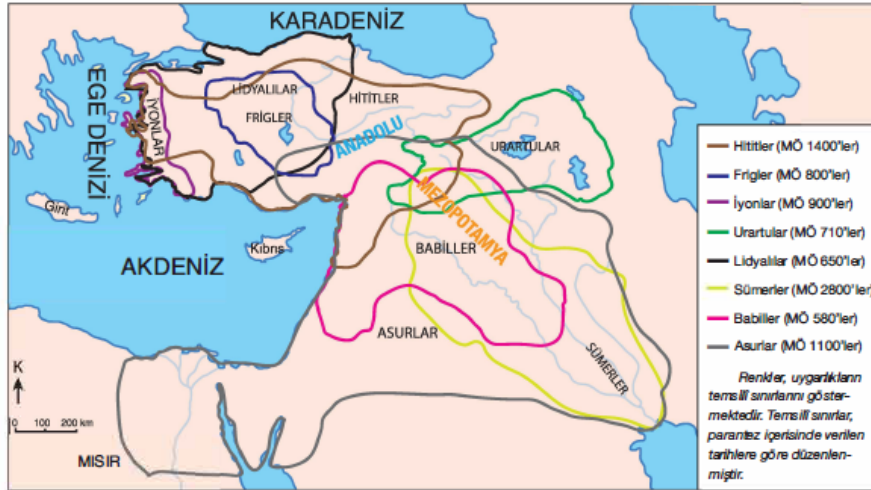
5.Sınıf Sosyal Bilgiler Konu Özetleri

2.Ünite : Kültür ve Miras
Konu : Uygarlıkları Öğreniyorum

Müzeleri ziyaret ederek geçmiş dönemlerde Anadolu'da yaşamış uygarlıklardan günümüze ulaşan eserleri görebiliriz. Müzelerde bulunan eserlerin çoğu kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Bu eserler incelendiğinde eserin çıktığı bölgede geçmişte yaşamış insan topluluklarıyla ilgili fikir sahibi olunabilir. Örneğin, kazılarda madenlerden yapılmış eserlerin bulunması o bölgede yaşamış uygarlıkların maden işlemeciliğinde ileri olduklarını, saban kalıntılarının bulunması ise tarıma önem verdiklerini göstermektedir.

Uygarlık kavramı bir ülkenin veya bir toplumun maddi ve manevi varlıklarını; düşünce, sanat, bilim ve teknoloji ürünlerinin tümünü ifade eder. Anadolu ve Mezopotamya bölgelerinde geçmişte birçok uygarlık yaşamıştır. Bu durumun sebebi Anadolu ve Mezopotamya bölgelerinin insan yaşamına uygun olmasıdır. Anadolu, günümüzde Türkiye topraklarının büyük bir kısmının olduğu bölgedir. Dicle ve Fırat Nehirleri arasında kalan bölge ise Mezopotamya olarak adlandırılır.

Anadolu'da Kurulan Uygarlıklar					Mezopotamya'da Kurulan Uygarlıklar		
Hititler MÖ 2000-700	Frigler MÖ 1200-676	İyonlar MÖ 1200-546	Urartular MÖ 900-600	Lidyalılar MÖ 700-547	Sümerler MÖ 3500-2000	Babiller MÖ 2105-338	Asurlar MÖ 2000-612

Anadolu ve Mezopotamya bölgelerinde kurulan uygarlıklar, edindikleri bilgiler ve yaptıkları faaliyetlerle insanlık tarihine birçok katkıda bulunmuşlardır.

Anadolu Uygarlıkları

Hititler

Anadolu'nun ilk uygarlıklarından biri olan Hititler, İç Anadolu'da Kızılırmak Nehri çevresinde kurulmuştur. Başkenti Hattuşaş'tır (Çorum yakınları). Hititlerde devleti, askeri ve dini yetkileri olan kral yönetirdi. Kralın en önemli yardımcısı Tavananna adı verilen kraliçeydi. Hititlerde

devlet yönetiminde önemli işlerin karara bağlandığı bir meclis bulunmaktaydı. Bu meclise Pankuş adı verilirdi. Hititlerde çok tanrılı dine inanılırdı. Krallar, tanrılara hesap vermek amacıyla anal adı verilen yıllıklar tuttururlardı. Anal yıllıkları Hitit uygarlığına ait Güneş kursu tarih yazıcılığının başlangıcı olarak kabul edilir. Hititler, Sümerlerden öğrendikleri çivi yazısını ve Mısırlılardan öğrendikleri hiyeroglif yazısını kullanmışlardır. Kuzey Suriye topraklarına hakim olmak için dönemin güçlü devletlerinden olan Mısır Uygarlığıyla mücadele etmişlerdir. Mısırlılarla Hititler arasında yıllarca süren savaş sonucunda Kadeş Antlaşması imzalanmıştır (MÖ 1280). Kadeş Antlaşması, insanlık tarihinin ilk yazılı antlaşması olarak bilinir. Bu antlaşmayla birlikte savaşlardan sonra antlaşma yapma uygulaması başlamıştır. Antlaşma metnini içeren kil tablet 1906 yılında Boğazköy'de yapılan kazılar sonucu bulunmuştur.

Hititler altın, bakır, gümüş ve demir madenlerini işleyerek yaşamlarını kolaylaştıran araç gereçler yapmışlardır.

Frigler

Frigler, Sakarya Irmağı'nın çevresinde kurulmuştur. Başkenti Gordion'dur (Ankara'nın Polatlı ilçesi yakınları). Krallarına Midas adı verilirdi. Geçimlerini tarım ve hayvancılıkla sağlardı. Bu nedenle tarım ve hayvancılığı korumak için oldukça sert kanunlar yapmışlardır.

Friglerin çok tanrılı bir din anlayışları var-dı. Kibele, Friglerin en büyük toprak ve bereket tanrıçasıdır. Tapates denen halı ve kilimleri dokumuşlardır. Kralları ve soylu kişiler için tepe görünümlü mezarlar inşa etmişlerdir. Bu mezar-lara tümülüs adı verilir. Frigler maden işçiliğinde dönemin oldukça ilerisinde çalışmalar yapmışlardır. Friglerin yaptığı fibula denen çengelli iğne, günümüzde kullanılan çengelli iğnelerin tarihteki ilk örneği olarak kabul edilir.

Lidyalılar

Lidyalılar, Gediz ve Menderes Vadileri ara-sında kalan bölgede yaşamışlardır. Başkenti Sardes (Sart)'tır (Manisa'nın Salihli ilçesi yakın-ları). Lidyalılar krallıkla yönetilirdi. Çok tanrılı bir din anlayışı benimsemişlerdir. Lidyalılar parayı icat eden uygarlıktır. Paranın icadı, ticari hayatta kullanılan takas (değiş-tokuş) usulünü sona erdirmiştir. Tarihteki ilk ticaret yolu olan Kral Yolu'nun bir kısmını inşa etmişlerdir. Kral Yolu, Efes'ten Mezopotamya'ya kadar uzanmaktaydı. Lidyalılar, Kral Yolu sayesinde ticarete merkez konumuna gelmişlerdir. Kral Yolu, Doğu ile Batı arasında ticaretin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Urartular

Urartular, Doğu Anadolu'da Van Gölü çevresinde kurulmuş bir uygarlıktır. Başkenti Tuşpa'dır (Van yakınları). Urartular krallıkla yönetilirdi. Çok tanrılı din anlayışları vardı. Urartularda ölümden sonra da yaşam inancı vardı. Bu nedenle ölen kişilere oda mezarlar yapar ve bu kişilerin eşyalarını yanlarına koyarlardı.

Tarım ve hayvancılığa önem veren Urartular, tarımı geliştirmek için Şamran adı verilen su kanallarını yapmışlardır. Bu su kanallarından günümüzde hala kullanılanlar vardır. Maden işlemeciliği, taş işçiliği ve kale yapımında ustalaşmışlardır. Urartular eserlerinde genellikle taş kullanmışlardır. Bu nedenle günümüze ulaşan birçok Urartu eseri veya kalıntısı mevcuttur. Bunun en güzel örneği Urartular'dan kalma Van Kalesi'dir.

İyonlar

Ege'nin kıyı kesimleri eski çağlarda İyonya olarak bilinirdi. İyonların belli bir başkenti yoktur. Şehir devletleri halinde yaşamışlardır. Bu şehir devletlerine polis adı verilirdi. En ünlü şehir devletleri İzmir, Efes, Foça ve Milet'tir. Akdeniz ve Karadeniz'de koloniler kurarak deniz ticaretinde ileri gitmişlerdir. Anadolu'da kuru-İlan diğer uygarlıklarda olduğu gibi İyonlarda da çok tanrılı bir din anlayışı hakimdi.

İyonlarda demokratik bir yönetim anlayışı vardı. Bu yönetim anlayışının sağladığı özgür düşünce ortamı İyonların bilim, astronomi, sanat, tıp ve felsefe alanında ilerlemelerine zemin hazırlamıştır. Thales (Tales) ve Pythagoras (Pisagor), matematik-astronomi; Hipokrates (Hipokrat), tıp; Homeros, edebiyat; Herodotus (Herodot), tarih; Diogenes (Diyojen), felsefe alanında önemli çalışmalar yapmış bilim insanlarıdır. Artemis tapınağı, Celsus (Selsus) Kütüphanesi ve Efes Antik Tiyatrosu İyonlardan günümüze kalan önemli eserlerdir. İyonlar, Fenike alfabesini öğrenmişler ve bu alfabenin Batı'ya aktarılmasını sağlamışlardır.

Mezopotamya Uygarlıkları

Sümerler

Sümerler, Mezopotamya'da kurulmuş ilk uygarlık olarak bilinir. Site adı verilen şehir devletleri halinde yaşadılar. Ülkeyi Patesi adı verilen rahip krallar yönetirdi. Anadolu uygarlıklarında olduğu gibi çok tanrılı din anlayışları vardı. Sümerler, ziggurat denen tapınakları inşa ettiler. Bu tapınakları ibadet dışında; depo, okul ve rasathane olarak da kullandılar. Sümerler çivi yazısını icat ederek insanlık tarihine önemli katkılar sağladılar. Yazının icat edilmesi günümüzde tarihin başlangıcı olarak kabul edilir. Günlük yaşantımızın önemli bir parçası olan tekerlek de Sümerler tarafından icat edildi. Sümerler, astronomi ve geometri alanında önemli çalışmalar yapmışlardır. Bir üçgenin iç açılarının toplamının 180 derece olduğunu hesapladılar, Ay yılı esasına dayanarak takvim hazırladılar.

Asurlar

Asurlar, Mezopotamya'nın kuzeyinde kurulan bir uygarlıktır. Başkenti Ninova'dır. Krallıkla yönetilirler-di. Sümerlerden öğrendikleri çivi yazısını Anadolu'ya getirerek Anadolu uygarlıklarının yazı ile tanışmalarını sağladılar. Mezopotamya ile Anadolu arasında ticaret yapmak amacıyla karum adı verilen ticaret merkezleri kurdular. Bunların en önemlisi günümüzde Kayseri'de bulunan Kültepe'dir. Asur tüccarlarına ait olan Kültepe tabletleri, Anadolu'da yazılı dönemin ilk örnekleridir. Dünya'nın ilk kütüphanesini kurdular. Asurlar, kurdukları kütüphanede çivi yazısıyla yazılmış önemli eserleri bir araya topladılar.

Babiller

Babiller, Fırat Nehri kenarında kurulmuş bir uygarlıktır. Babillerin hüküm sürdüğü toprakların üzerinde günümüzde Irak Devleti bulunmaktadır. Babillerin başkenti, Babil'dir. Babiller krallıkla yö-netilirdi. En önemli kralları Hammurabi'dir. Hammurabi, tarihte ilk anayasa olarak kabul edilen Hammurabi Yasaları'nı yapmıştır. Bu yasalara göre suç işleyenler sert şekilde cezalandırılırdı. Hukuk devleti anlayışının ilk defa Babiller döneminde ortaya çıktığı söylenebilir. Babil'in Asma Bahçeleri ve Babil Kulesi en önemli eserleridir. Bu eserlerin günümüzde ancak kalıntıları vardır.